

1899, *kevad enne sajandivahetust*

Raba Hendrikul oli mõtteid. Selliseid tähtsaid mõtteid, mida ei kannatanud mõelda, kui samal ajal pidid vaatama, et kirvega jalga ei löö või mõni pudulojus metsa poole ajama ei pane. Sellepärast oli ta loomade tara parandamise väheseks ajaks edasi lükanud ja lamas ise elustakistusena kraavipervel.

Tähtsad mõtted olid Hendrikul kogu aeg peas. Need olid sellised keerulised ja huvitavad, mis nõudsid kaalumist ja vaagimist. Kui ta oleks sündinud mõnes veidigi suuremas kohas, võib-olla isegi linnas, siis oleks temast saanud pastor või lauluisa. Kindlasti üks kummardatud härra. Nüüd pidi ta lamama selili maas, ilma iga-suguse lugupidamise ja austuseta, madalamana kümnetest loomataöllidest kraaviperves, ning mõtlema salaja. Tema naise Liisa silma all oli lihtsam pigem maa peal õndsaks saada, kui talle selgeks teha, et suurte vaimuvälgatuste sünnitamine nõuab rahu ja vaikust, mida seasöögi tampimine teps mitte ei anna. Seepärast oli Hendrik heal meelel kuulnud, et vana Anni käest olid loomad läbi aia Sikenda noorde otra murdnud. Hendrik ei mõistnud elajaid hukka. Sikenda vili oligi kaks korda kõrgem kui Raba oma. Tärgavad taimed olid rammusa maa tõttu sinirohelist karva, nii et talu ise oli oma põldude keskel nagu loss keset merd. Hendrik vaatas sinna künkatipus kõrguva kindluse poole ja teadis magusa valuga, et lossil on ka printsess. Mitte maine olend, vaid hõljuv haldjas, keda ainult eemalt ihaleda võis. Lumivalge, kauge, kättesaamatu ja seda enam tahtmist vääriv. Üle kere kirbukihelust tekitav, mida laupäeval saunaski

maha pesta ei saanud. Tolle nimetu himu eest oleks Liisa arvatavasti tal erakordse jõuga üle turja tõmmanud.

Liisal olid tugevad käed. Ta löi paku pooleks ühe ropsuga ning Hendrik ei julgenud kellelegi tunnistada, et kõverikumad ja jändrikumad puud sokutab ta Liisa halastamatut kirvest ootama. Kartuli muldamisel vajutas naine saha nii sügavalt maasse, et Hendrik hammaste kriginal hoogu võttes seda vaevu liigutada jõudis. Kui ta ka mõtles, et peaks Liisale ütleva, et päris Ameerikani pole neil mõtet seda savist vagu välja suruda, siis sõnadeni ei jõudnud ta kunagi. Ei, Liisa poleks ette heitnud ega öelnud, et korralikus talus on peremehe asemel saha ees loom. Ega oleks lõuanud arutult nagu lätlase naine. Lätlane oli ammu eestlane, tema esivanemad olid siia tulnud nii kaua aega tagasi, et keegi enam ei mäletanudki millal. Ometi ei võtnud küla teda omaks; isegi kui talusse võeti naiseks keegi siitsamast, sai temastki lätlane. Võõras. Vale noot ühesuguse viisiga laululoos. Ometi koosnes seegi erinevatest toonidest, sellistest kõrgematest ja helgematest, nagu seda oli Sikenda mäepealne rahvas, ning madalamatest ning tumedamatest, mis kostsid Luuri-poiste kõrtsis käikudest. Ainult Liisa polnud mingi heli. Ta oli paus, vaikus ja vaikimine. Ta poleks Hendriku kurtmise peale midagi teinud, ainult edasi surunud, ning nii oli mees oma häid mõtteid ja vaimukaid ütlemisi säästma hakanud.

Mitte et Hendrikule kõnelda ei meeldinud. Vahel pidas ta endaga nii kõvasid arutelusid, et rukkiräägud põllult sahinale minema jooksid, tahtes selle mõirgava imelooma käest pääseda. Hendrik oli siis nii ilmaõigluse advokaat kui ka prokurör. Enamik mõtteid tuli ta enese peast. Koolis vingerdas ta neli klassi läbi ja lugemisoskusi jäi talle külge üsna vaevaliselt. Poiss oli aga kindel selles, et kui kõik ilmaasjad oleks kirja pandud, siis poleks selles elus enam kellelgi midagi uut teha vaja. Seega ei kurvastanud teda, et isa polnud lubanud raamatutele raha raisata, ja nii katekismus kui ka laulusalmik, mis ema kaasavarana majja tulid, olid kasutusel ainult hädapärastel.

Hendriku oma plaanid olidki palju huvitavamad kui vanad ja igavad lood Iiobist või Taavetist. Need mehed polnud ise ühtegi mõtet mõelnud, vaid ainult Jumala käest nõu küsinud ning iga sammu kirjatähe järgi teinud. Siiski polnud neile head sündinud, vaid ikka olid nad karistamise kuidagi ära teeninud, enamasti oli selle põhjuseks mõni naine või õde. Mehed ise oleks küll nii vagad olnud, nagu nõuti, aga naine oma ihade või ihade ärgitamisega oli nad mässama pannud. Vastu hakkamine kaugele taevasele ülemusele oli sama mõttetu kui kirjade saatmine tsaarile, et see elujärke leevendaks. Nii oli tulemuseks ikka maapealne karistus ning nürimeelne orjamine ilma küsimata, kas nii, kuidas sadu aastaid tehtud, ikka on õige. Nudipäise alandlikkuse eest maksti lunastusega, mis kannataja pärast surma õndsaks kuulutas. Andmata mingitki lohutust ja seletust, miks hinges olles õndsaks ei või saada. Kui kõik mehed ilmas oleks eluajal nii vagad, arvas Hendrik iseenese tarkusest, poleks see Saksa mees trükkimise masinat iial välja mõtelnud, mille abil Luther pool maailma vallutas.

Tema ise küll maailma vallutada ei tahtnud, talle oleks piisanud poolest, mis Lutherist üle jäi. Tegelikult olid ta sihid seatud vallutama seda savist viledat maalappi, mida võõrad võimud olid aastasadu ainult viisakusest tahtnud, et see maanurk end nii viletsana ei tunneks, kui ta tegelikult oli. Selle jaoks oli vaja ainult need suured mõtted, mis tema peas olid, ellu viia. Ta oli selle arvestusega mõõtnud maakaarte ja jälginud ilmaolusid, vaadelnud linde ja lahanud poolsalaja ühe pikanokalise unihiiire. Pidanud plaani. Mõtelnud, kuidas siis kõik oleks, kui ta selle suure mõtte oleks juba ellu viinud. Kuidas külamehed võtaks mütsi peast, kui ta koos oma õhkõrna kaasaga mööda sõidab. Kuidas kirikhärra kogudust ja teda eraldi õnnistaks, jättes mõisnikugi ootama. Natuke mõtles ta sellest ka, kuidas need masinad, mis talle kuldse põlve pidid tooma, põldudel töötama peaks, aga need mõtted olid palju keerulisemad ja nõudsid Hendrikult rohkem, kui ta pea võttis. Sepitsused enneolemata leiutistest liikusid peakurdudes aeglaselt otsekui kevadises raskes

piimjas udus, kus selget sihti ei olnud. Nii hellitas ta rohkem lihtsaid mõtteid sellest, kuidas kõik siis on, kui see masin tal ometi käes on.

Hendrik teadis, et tema leiutis peab olema vägev, enneolematu, kuid lihtne. Midagi, mille peale võiks tulla igäüks, mis siis, et tal kooliharidust napib või mõisnik pole iga-aastase koolikatsumise järel teda kreiskooli edasi saatnud kui ühte nutikat talulast, kellest suurt kasu loota oleks.

Pärast seda, kui Liisa majja tuli, jäi aega tulevikus elada kogu aeg napimaks. Olevik oma karmi olemusega valvas iga nurga taga, nagu tahtes tulevikku ära röövida. Kui tulevik oli ahvatlev oma kerguses, siis olevik passis Liisa väikeste kurjade silmadega, mis sõnatult sundisid. Kui sa just põlluveerele peitu ei pugenu.

Igatahes pidi olema mingi muu võimalus, kui tuima tööd murdes elu maha veeretamine. Hendrik tahtis rikka mehena kraaviserval puhata, mitte vaesena loomade tara valvata. Selleks oli vaja aga ühte suurt leiutist, mis kogu maailma tema pilli järgi tantsima paneks. Või siis selle poolegi. Ainult Hendrikul polnud veel päris selge, kuidas see valmis teha, ja nii nõudsid mõtted läbi arutamist kõige targemaga – iseendaga. Vahel kasvas arutelu suisa vaidluseks ja nii ta rukkirääkude õuduseks õhtustele põldudele esineski, olles korraga ilmaõiguse kohtunik ja süüdistaja, kes kahekümne kahe aastasele Raba talu peremehele kõigevägevama õiglast õnnistust nõudis.

Teine põhjus oli tema üksikutel ülesastumistel veel. Need kõned ei kannatanud teistega pidamist, sest vana Ann oli talle ikka ütelnud, et nii mõnigi mees, kes selliseid mõtteid on välja paista lasknud, on lõpetanud paljasjalgse hulluna ilma hukku kuulutades, kodu ja katuse. Hendrik polnud miski hull, kes laseb kõigil tuulde kaduda. Maailma endale allutamiseni tahtis ka tema süüa ja teki all magada.

Kodu ja katuse nimel oligi ta Liisa võtnud. Pere ainsa poja ja pärijana ei olnud ta sugugi küla halvim peigmehekandidaat. Nii vähemasti arvasid mitmed peretütred, kes omavahel sosistades olid imestanud, et Hendriku alailma unistavad silmad neid mõnelgi

öösel magada ei lasknud. Ta polnud turjakas nagu Luuri poisid, kes pulmade ajal kardetud külalised olid. Peo käigus tarisid Luuri poisid naljaviluks vankri katusele või võis mõni kaugelt saabunud külaline oma hobust otsima jäädagi, kuni see lakast leiti. Kuidas loom sealt alla saada, see nõudis juba nutikust, mida hiiglasemõõtu vägilastel enamasti ei jagunud. Siis särasid need terased poisid, kes tulid kaugelt Inda külast, ning nende naljade peale naersid nii peretütred kui ka nende emad. Kuid kui pahateo üle kohtumõistmiseks läks ja ette astus Sikenda Mihkel, õhkasid nii naised kui ka mehed. Kui Mihklil oleks ometi poeg olnud, kes isa tegu ja mõõtu, oleks peremehed talle rõõmuga andnud oma tütred ja iseendagi. Väärrika kohtumõistmise järel sai pidu jätkuda ja tüdrukud omavahel lõhverdada Raba Hendrikust, kes oli kogu asjade käiku kõrvalt jälginud. Oma turbaraba karva silmadega, mille põhjatus mõned ohkama ja teised kribeluse varjamiseks itsitama pani – elu näinud emade meelehärmiks. Nooremana oli Hendrik iseene rumalusest paarile mehele külapeol usaldanud, mis suured plaanid tal ilmaeluga on, ning need olid tema hiiglaslikud mõtted tühise kuulujutuna oma naistele edasi rääkinud. Juba üsna varsti teadis kogu küla, et vana Anni poeg on vähe ullike.

Mis ka kooselus vajaka jäi, oli naise võtmisel ometi oluliseks abiks olnud – Liisa polnud kuulanud, mis teistel öelda oli. Vast leeritatud tüdrukule omast ujedust tundmata kinnitas ta Hendriku kosjad pelgalt ühe peanoogutusega, nagu oleks oma peas nõnda ammu otsustanud. Hendrik see-eest ei olnud Liisat varem näinud. Kui keegi oleks küsinud, kas Liisa oli Rätsepa isa matustel või Aado Tõnise pulmas, siis oleks Hendrik vastusega jänni jäänud, sest kuigi igas tüdrukus oli tema jaoks midagi vaatamisväärsset, siis Liisa oli olnud nagu vankriratas või õllekapp: asi, mida on vaja, aga mille olemasolu on nii loomulik, et sa seda vaadates ometi ei näe.

Mitte enne, kui kord Vigala kirikhärra lodi keset jõe kinni jäi. Igapäevapäevane komme nõudis, et kui võõrmünder Keenase Jüri kõik küünlad altari põlema sai, hakkas orel mängima, ja see

oli märgusõnaks üle jõe elavale kirikhärrale, kes siis lodjale astus ja kohale libises. Noored jõlkusid enamasti sellel ajal jõe ääres, nende vanemate arvates austusest usumehe vastu, aga tegelikult oli see üks sõnadeta turg, kus peretütred oma kauba väärtust näitasid ning poiste arukus oli see ära tunda. Sikenda Herta istus sellel ajal kombekalt oma vanematega otse kantsli kõrval eraldi pingis. Tema kaubale oli nii kange talu garantiipitser alla löödud, et seda hinda jaksasid üsna vähesed maksta.

Liisa lonkis kolme vanema õe sabas ja kogu tema olek tahtis pigem kirikusse, taha nurka, kui siia kaldapealsele pilkude risttule alla. Mitte et ta oleks leppinud saatusega olla oma ilusate vanemate õdede igavene vähenõudlik vaikne kaaslane. Pere neljanda tütreana poleks ta tohtinud unistadagi, et tal on ühel päeval oma talu. Või ehk siis, kui tal oleks olnud sellised pikad kuldsed palmikud nagu Sikenda Hertal. Või sama suur kaasavara nagu – Sikenda Hertal. Või sama ilus lauluhääl ja isa Pärnust toodud lumivalged kingad. Kõike seda tal polnud. Aga see ei tähendanud, et tal poleks samamoodi süda sees lõõnud nagu teistel naisterahvastel. Tema tahtis ka oma lastest taluperemehi kasvatada, mitte õe juurde teenijaks jääda või popsikohal hingitseda. Mis sellest tahtmisest aga saama pidi, seda ta ei teadnud. Ta oli saatusele väljakutse esitanud ja ootas jahikoerana, sõõrmete võbeledes, elult järgmist käiku.

Teistele märkamatu oli ta kogu aeg oma tulevikku ehitanud. Ammu enne õiget aega lasknud enesele vaka valmis panna. Iga õdest ülejääva riideribala endale kaasavaraks tikkinud, justkui teades, et käterättide palistamise aega pole talle ette nähtud. Nii oli sellel päeval, kui veidi lühikeste kuuevarrukatega Hendrik õuele tuli, Liisa kaasavarakast vanemate, õitsvas pruudieas õdede omast palju suurem. Veimevakk oleks jäänud vankrile tõstmata, kui selle püüa-päeva hommikuse väljanäituse ajal poleks kirikhärra lodi lodjavedaja kõige sündsusetumate sõnade saatel keset jõge kinni jäänud. Mees pingutas nii, et lihased punnis, ning kutsus paar kivimürakasuurust perepoegagi appi, aga kõis andis selle arutu sikutamise peale

lihtsalt järele, heites vedaja pühapäevariietes jõujuurikate alla pikali nagu kivikalmesse maetud kangelase ning jättes kirikhärra nukras üksinduses keset sügislehtedega kaetud kuldse jõe vooge. Nii ta seis seal nagu must küünal kollases munakoogis, ei edasi ega tagasi.

Mehed pidasid just aru, millise talu paat kõige lähemal on, kui Liisa, seelikusaba kaenlas, jökke kahlas, vee alla kadunud nõõri haaras, seda takistanud oksa välja kangutas ja kirikhärra lodjale hoo sisse tõmbas. Kui see nukra elegantsusega ja kes teab mitmes kord kostva avamängu saatel sadamasse sõitis, ronis Liisa rohmakalt kaldale ja läks kergendustundega vankrisse teenistuse lõppu ootama. Kui tilkuv tüdruk ka eblakamad külapoisid muigama ajas, siis Hendrik vaatas ta turjakat selga hoopis uue pilguga. Ilma magusa igatsuseta, ilma õhkõrna unistuseta. Mis see õieti oli, ei teadnud ta isegi. Liisa isagi ei saanud seletust nõudes aru, miks tütar väarikaks jäädes kaldal ei võinud seista. Läbi hammaste surutud sõnad, et muidu poleks see kirbutsirkus ju iialgi otsa saanud, oli ühel kristlikul isal parem üldse kuulmata jätta. Nii oleks Liisa isagi Hendrikule ehk hoopis vanemaid tütreid pakkunud, kes õitsedes noppijat ootasid. Liisa, kes just leerist läbi sai, oli vanuse järgi veel plikaõhtu ning võis hea mitu aastat ilma vanatüdruku haisu hirmuta vallalisepõlve pidada. Kuid isa süda lõi tummas aimuses tumedalt – vanuselt võis tüdruk veel tüdruk olla, aga võtjat meest tuli temale elus ainumas kord. Hendrik oli viks noormees, ei teatud, et tal oleks viinaviga ning külarahva ahhetuseks oli ta eelmisel talvel koju oreli ostnud. Ülimat jumalakartlikkust ei peetud eriti miskiks, aga oreli ostmine näitas, et talul pidid kõik muud riistad olemas olema, et sellise kauba peale raiskama hakati. Sellisesse tallu oleks ta oma naeruhimulised tütreid saatnud, sest seal ei sure naer tapvasse töösse ja vindumisse.

Hendrik küsis aga kohmamisi hoopis ta neljanda tütre järele. Isa oli üsna vaikseks jäänud ja siis oli ta süda selle esimese tumeda löögi teinud. Mitte et tal Liisat kahju anda oleks olnud. See isepäine ja puine hing oleks võinud iga kosilase üle rõõmustada, aga isa pidi oma sees selgeks mõtlema, kas ta on isa või mees. Kui mees, siis ta

teadis, et selline naine võtab su pihtide vahele ja üsna varsti on läinud su käest kogu võim. Ta surub su maadligi nagu äiksevihm pehme varrega nisu ja nõnda lamandununa ei saa sa oma kõrt mitte sirgeks. Küla peale oma võimuga uhkustama Liisa ei läheks. Au jääks sulle teiste silmis alles, aga mitte su enda ees. Auta mees tahaks ennem surnud olla, kui elava laibana naise tahtel talu pidada. Liisa käed teeks teoks kõik, mis ta plaaninud on, aga mis oli tal plaanis, seda ei aimanud lihane isagi. Kust võiks siis selle teada saada see mees, kes hundipilgulise tütre oma koju viib. Seda kõike oli isa mõelnud, kui ta oma neljandat tüdrikat piidles. Isana tunnistas ta, et Liisal on küll tugevad käed ja laiad õlad, aga külapeol ei võta teda tantsima üski. Ei lõkerdanud tüdruk koos õdedega kiigel ega laulnud nii, et poisid kuuleks. Tema istus ikka isemoodi, kulm kortsus, ja kodus lõngajuppidest või keerutas viimastest linajääkidest heiet. Liisa oli teistest erinev. Nagu see Raba poisski. Südame rahustuseks leidis Liisa isa, et kaks erinevat võivad kahe peale kenasti ühe terve moodustada, ning kes teab, ehk just tema eksib ja see perepoeg on tema tütre tõelise väärtuse ära tundnud. Kui ta oleks teadnud, et Hendrik on oma printsessi-unistused jätnud kus seda ja teist, sest Sikenda peremees oli naerust silmad märjaks nutnud, kui tema ainukese tütre kätt tuli küsima kiitsakas kotipoiss, siis oleks ta pruudinõutajat veel paremini mõistnud. Ilusa Herta järel Liisale kosjaminek oli kättemaks tervele uhkele Sikenda soole.

Liisa ise oli peigmehe olemasolusse suhtunud sellise tuimusega, et isa arvas: tütar on lisaks kõigile muudele hädadele ka kurdiks jäänud. Aga nii see ometi polnud. Liisa ei riskinud oma õnne uskuda. Mitte enne, kui ta, valge linik peas, Vigala kirikust välja tuli, siis ütles ta Jumalale oma lihtsa ja selge tänu, et too oli andnud, mida palutud. Pulmapidu polnud veel lõppeda jõudnud, kui Raba talu õuest esimesed kirvelöögid kostsid. Liisa lõhkus suurest rõõmust omaenda talu esimesi saunapuid. Hendriku asi oli nüüd oma toimeka naise lühilausest aru saada ja korraldusi täita. Selge oli see, et kehvasti majandatud talu paari aastaga Sikenda-suguseks

kindluseks ei kasva, aga Liisal olid plaanid. Vahel tundis Hendrik kohkumusega, et need olid palju suuremad kui tema omad. Vastupidiselt mehele viis Liisa iga mõttekrabula ellu järjekindlusega, mis kõik tasapisi tegelikkuseks muutis. Kaks laulatatuna koos elatud aastat olid kõik kuhugi kaugesse aega lükatud tööd tehtud töödeks muutnud. Peremehel tekkis nõnda kahtlus, et ta naine ajab asju vanakurja endaga, kes ühe Issanda aasta sisse kümme enese oma oskab mahutada.

Hendrik lamas maas ja vaatas taevast. Kas tema kujutus, et ühel päeval liigutakse mööda õhku kiiremini kui mööda maiseid radu, saab sama kindlalt teoks kui Liisa poolt laudale pandud laastukatus? Hendrik käis äia juures vankrit laenamas ja kuigi talu paistis nende koduõuelt silmagagi kätte, kulus mööda kraavipervesid ja karjaradu minnes Hendrikul ometi pea paar tundi. Õhutee oleks ta neli korda kiiremini kohale kandnud. Hendrikule ei andnud rahu, et linnud inimestest palju kiiremini edasi said. Kui ta nüüd oleks linnu kombel tiibu lehvitates äia juurde lennanud, siis oleks ta ju peaaegu enne kohale jõudnud, kui Liisa ta teele saatis. Omajagu aega oleks kulunud küll sellise saabumise asjaolude selgitamiseks, aga Hendrik uskus, et ühel päeval saab see ometi tõeks. Ja kui see nii läheb ühel päeval, siis miks ometi ei võiks see üks päev juba kas või homme olla ning tema see esimene lendaja, kes oma julguse eest austusavaldusi ja tasu vastu võtab? Mis takistab inimest lendamast nagu lind, kui ta mõte täpselt nii lennata suudab. Kas inimene on kehvem oma mõttest?

114 aastat hiljem

Kaaren surub tühjaks joodud veepudeli prügikasti ja vastab turvatootaja automatiseerunud küsimusele: „*Liquids?*“ pearaputusega. Tema kaks hiigelsuurt kohvrit ilma igasuguse vedeliku ja õhuta on teel lennuki kõhtu. Kaaren oli toppinud neisse nii palju oma elust,

kui mahtus, ning teinud ülejäänu rahaks või andnud lihtsalt ära. Kolleegidega viimast veini juua tuli ühekordsetest plastnõudest, mis väarika tähistamise hoobilt mõttetuks möödanikuks muutis, mõneti kiirendades paratamatut protsessi, mis on / on (tulevikus) Kaareni igapäevane olek – kaduvus.

Kaareni jaoks elu on ja saab olema. On tulevikus. Niipea kui asjal, inimesel, sündmusel või tegevusel kaob seos tulevikuga, ta haihtub. Nagu keel konstrueerib eesti keeles tulevikku abisõnadega, suudab Kaaren kinnistada oma minevikust püsivamaid killukesi tuleviku abil. Ja ikkagi ei moodusta see tervikut. Tema olemise lugu. Kui midagi „jääb teha“, püsib see mälus, ükskõik mis juhtuks – kuni saab tehtud. Keegi, kes „ootab homme“, ei lähe tal enne meelest, kui homsest saab eile. Sõnade maagia manab saabuvate sündmuste abil möödunuid. Kui keegi ootab homme, siis oli ta eile olemas. Vormi „oli“ Kaaren ise ei kasuta. Ta pole kunagi kindel, mis oli. Oli alati see, mida keegi väitis. „Oli ju nii?“ küsivad inimesed, et välja presida teise nõusolekut möödunu asjus, mis ilmselt on kahe inimese jaoks täiesti erinev. „Oli“ muutis iga inimese elujutustuse nii pikaks, kui ta mäletas või mäletada viitsis. Alates vabalt valitud punktist ja kulgedes läbi paljude olnud aegade olevikku, varustatud joonealuste viidetega varasematele sündmustele ja seostele, kasvatades ühe peatüki teisest. Kõigil. Mitte Kaarenil. Tema peatükid lõppesid järsku. Ühel kindlal hetkel.

Kaaren, kes suutis prognoosida maailmamajanduse nihkeid, elas vähemalt enda arvates suhteliselt eduka 32-aastase naisena ilma sõnata „oli“.

Turvavärvate taha jäänud peaaegu-sõbrannad teesklesid üksmeelselt kaastunnet lausega „Miks sa pead niimoodi lahkuma?“, lootuses, et see ahvatleb vähemalt enne äralendu Kaarenit paljastama, „mis tegelikult juhtus“. Olevikuga püüti meelitada välja minevikku, mida Kaarenil ei olnud. Ta kaotas mälestused möödunust kiiremini kui skandaali sattunud poliitik reitingut. Tahtmatult. Tundes kaasa klatšisõltuvuses sõbrataridele, kelle paks meik ei

suutnud ootusärevust varjata. Vastus, et paari nädala pärast, suure tõenäosusega isegi varem, ei mäleta ta enam seda isegi, võeti vastu mõrult. Sõbrannatamise alustala – jagada saladusi, mida jagada ei taha – tähendanuks nende jaoks pihtimust sellest, mis sundis Kaarenit loobuma tasuvast tööst, 15 aastat kestnud kooselust, pianistikätega Hugost.

Kaaren püüdis mahajääjaid lepitada õlakehitusega ja väitega, et varsti kaob ka neil mälestus Kaarenist, ronkmustade juustega leplikust finantsanalüütikust, kes võrdse ükskõiksusega kohtles nii neid, kes talle head tegid, kui ka neid, kes vahel halba tegid. Nagu ta ei mäletaks inimeste tegusid, mõtteid, jutte. Ainult mingit „nagu“ ei olnud.

Ta ei mäletagi / ei mäleta (tulevikus).

Mineviku kaotamiseks piisab vähesest. Kapinurk, terav märkus, hambaauk, alandus, tormlev rahvamass, lein, tuline supp, libe tee, õhuingud. Midagi, mis tekitas tunde, mida teised kutsusid

valuks.

Imepisikeseks. Kõige lähemal on Kaaren enda arvates sellele tundele siis, kui ta tantsides hüpleb. Nanoosakesed varvastes edastavad siis ajule hoiatusimpulsse, aga rõõm ei lase neil võimule pääseda. Tavaline keksimine on temale adrenaliini pumpav risk, kus iga hüpe võib kuristikku tõugata.

Kuhugi peab maanduma. Gravitatsioon. Kui Kaaren saaks Maa külgetõmbejõu vastu, siis jääks ta igavesti olevikku ja alatiseks õhku. Ilma mineviku ja tulevikuta. Kui maanduma peab, siis olgu kõik uus – Mundo Nuevo. Seni on see veel lihtsalt sõna paberil, mida turvatöötaja läbi käekoti seinte lennupiletitelt lugeda võib.

Seljas kerged suveriided, läbib ta turvakontrolli veatult, keegi ei tunne huvi, kas ta kätel on lõhkeainejääke – kuigi ta oli korraldanud just terrorirühmituseväärse plahvatuse ja lasknud õhku kogu oma elatud elu. Selle vähese, mida ta mäletab, koos mitme tonni

minevikuga, millest tal õnneks või õnnetuseks aimugi pole. Laipu oleks võinud olla vähemalt üks – ta ise. Aga Kaareni juures polnud tunda isegi põlenud elu kirbet lõhna.

Küllap seetõttu, et ta on / jääb olema veider.

Kaareni käsi teeb harjunud liigutuse. Kobades kontrollib ta läbi kotiseina: rahakott, mobiil, märkmik. Mobiili pole, ta annetas selle koerte varjupaigale. Tundus sümboolne anda sidevahend sinna, kus ühendus on katkenud. Kas koerad meenutavad oma eelmist elu, peremeest – head või halba? Igatsevad ja ootavad. Mäletavad. Või on see antropomorfiseerimine? Inimeste poolt loomadele omistatud tunded, mida nad ise elus kogesid. Kui nad ei olnud Kaarenid.

Ainult et Kaareneid on maailmas üks. Ta on ainueksplar.

„Geneetiline erisus“, nagu tituleerisid teda meditsiinikolleegiumid. Kummaline mutatsioon, mis oleks nõudnud paljude varasemate inim põlvkondade uurimist, kes olid paraku kadunud olematuks. Kaareni haiguslooga maadlevad akadeemikud igatsesid neid ilmselt rohkem kui patsient ise, sest ükskõik, mida ta oleks välja uurida suutnud, oleks ta selle paratamatult üsna varsti ka unustanud.

Lennujaama parfümeeriapood paneb võrdselt proovile kõik naised. Soliidset priske venelanna külvab end üle teismeliste mõeldud parfüümiga. Üliõpilasestaatuses neid pihustavad randmetele raskeid puudriseid klassikuid. Kaaren paneb kiusatusele vastu ega nuusuta ühtegi sätendavat pudelikest. Iial ei või teada, missuguse nime ta on peidetud pannil särisevate mandlite lõhn. Hugo, kes alati hoolitses, et ta naisel oleks olemas mõni kallis parfüüm, leidis, et idamaiselt terav ja soe aroom sobiks Kaareni tumeda peaga ideaalselt, ning kahetses alati, et haiguse tõttu pidi ta ostes eelistama särtsakaid sidruni omasid. Veel üks asi, millega ta peab nüüd ise hakkama saama. Kaaren kobab märkmikku, kuid loobub kohe

üles kirjutamisest. Parfüüm võiks seostuda sõnaga „Hugo“. Mees imbuks märkmiku seintest ta ninna, mataks hinge. Hugo peab kaduma. Ükski, isegi mitte juhuslik valgus, maja või inimene ei tohi teda meenutada.

Kaaren ei tunne valu. Pole mitte kunagi tundnud.

Enne kui valu jõuab ajuni, tungib ninna mõrumandlite magus lõhn ja teadvus vajub pehmetelt puhkama nagu uinuval kaunitaril. Tõelistest printsessidest eristab teda lihtsalt tõsiasi, et need ei kuse ennast arvatavasti teadvuseta olekus täis, ei aja suust välja viimast söögi-korda ja mäletavad pärast ärkamist ka ilma märkmikuta, kes nad on.

Kaaren väristab ennast kergelt ja kontrollib käe küljes olevat ripatsit. Kaaren Maal. 09.07.1982.

Valu teke on prognoositav. Nagu diabeetikud peavad pidevalt kontrollima veresuhkrutaset, nii peab Kaaren hindama pidevalt, ega põrand pole libe, vastujooksev rüblük koordineerimatu, tunded liiga sügavad, telerist tulev film räige. Enne kui ... Ta suudab püüda kukkuvat klaasi enne, kui see laualt libiseb; lahkuda peolt enne, kui tekib tüli; tõusta koosolekul enne, kui ütlemised muutuvad isiklikuks. Preventsiivõimekuse *cum laude*, seisaks ta elu poolt antud tötunnistusel. Tema akadeemiline suutlikkus on samuti hämmastav, kuid talle teadmisi jaganud õppejõudude näod haihtusid pärast seda, kui ta lõpuaktuselt lahkudes trepil kukkus. Iga teadvusekaotus keerab tema elus ette uue lehe ja kui ta kuuleb mõnd luulelist haldjanaist avaldamas kusagil arvamust, et puhtalt lehel alustamine on kaunis kujund, siis tahaks Kaaren heal meelel endale eriaegendi luba tappa. Puhas leht andis iga kord uuesti identiteedi. Vähesed alles jäänud seosed ja teadmised täitsid lüngad suvaliselt. Kõik su ümber ootasid lihtsalt tavapärase jätkumist, ainult sina ei teadnud, mis see tavapärane on. Mingil ajahetkel püüdis Kaaren

kadude vastu võidelda, kirjutades üles kõik juhtumised. Lõpuks röövis kirjutamine nii suure aja, et millelgi polnud enam ruumi juhtuda. Ta vahetas pikad kirjeldused märksõnade vastu, kuid selgus, et ilma seosteta muutusid need üheks paljudest dešifreerimata kiilkirjadest.

Nüüd kannab ta märkmikku kaasas harjumusest, kirjutades sinna äärmise soovi korral mõne hetke, mida tahab hoida tulevikuks. Enamasti pigem selleks, et seda sirvides kujutleda juhtumusi, mis võib-olla polnudki juhtunud, vaid tekkisid meenutades Kaareni peas. Iga kord uutena ja eelmistest erinevatena. Üks sõna võis sündida miljonil erineval moel.

Välja arvatud Hugo.

Ükski minestushoog ei ähmastanud seda esimest korda, kui Kaaren teda nägi. Kooli kõige ilusam poiss. Kõik viimaste aastate puhtad lehed olid alati alanud mehe nimega. Happena oli ta läbi sööbinud Kaareni needusest, kirjutades end kuhugi palju sügavamale, kust saatuse kustukumm üle ei käinud. Uued lehed kandsid väiksematki tema sõna.

Tegu. Pilku. Maitset.

Kaareni äralennu väravas on kirju seltskond. Igaks juhuks naeratab ta kõigile. Alati võib juhtuda, et on keegi, keda sa peaks teadma. Kes võiks haavuda, kui sa oled ta unustanud. Pikaajalise kogemusega teab naine, et õhkuvisatud tervitus ei jää vastamata, enamasti sõelub see välja need inimesed, kes laialt vastu naeratades lähenedes rõkkavad: „Kaaren Maal! Ma mõtlesin, et sa oled mu unustanud!“ Sama skeemi juurde käib imetlev vastulause: „Sa oled nii muutunud! Kui me viimati nägime ...“ Seal edasi on juba lihtne, inimesed räägivad ise ära oma lood, tausta, elusündmused, ja on tänulikud, et kuulaja asjatult vahele ei sega. Teadmata, et hoogsalt noogutav naine ei mäleta üsna varsti nende laste vanust või lasteaedu. Tundub,

et Amsterdami – Buenos Airese suunal ei ole lisapagasina pakitud mõnda vana tuttavat, kes küsiks „Mis juhtus?“ või „Kuhu minek?“.

Kui Hugo ladus nende ühisele köögilauale kümnete naiste nimed, kellega ta viimase paari kuu jooksul maganud oli, ning vandus selle juures, et Kaarenit armastab ta kõigest hoolimata, siis otsis Kaaren käekotist paarsada eurot, mida alati hädajuhtumiteks varuks hoidis. Nii oli ema lasknud tal märkmikku kirja panna. Sest kunagi ei võivat teada, kui sul häda käes on. Võib-olla oli Kaaren omandanud osa oma ettenägelikkusest vereliini pidi. Leukotsüüdid kandsid teadmise hädaraha vajalikkusest õhtusse, kus lõppes ta kooselu. Kaaren surus rahatähed ostetud nõudepesumasina eest mehele rahakotti, pakkis kriiskavale endisele abikaasale mõõdetud liigutustega kokku riided ja lubas järgmisel päeval viia talle ema juurde ära tuttuue laiekraanteleka. Pani enda jaoks samasisulise suurte tähtedega teatise mornilt vaikiva musta kuubiku servale, otsaette nende ainsale lapsele pikast kooselust. Kiiresti. Enne kui tavalistel inimestel peaks hakkama valus. Kuni kestab tunnete halvatus.

Hugo oli uskunud, et oma pihtimusega saab ta lunastuse ning Kaareni valu toob andestuse. Unustus oleks legaliseerinud tema patud ja andnud järjekordse petmise puhul võimaluse apelleerida tõdemusele, et „Ma ju olen selle sulle ära rääkinud ...“. Oli ju Kaareni aju teinud teisiti, jätnud unustamata, ainult ühel korral sada-dest, ehk tuhandetestki. Nagu oleks ta vaktsiiniga kohanenud epi-deemia, mis suudab ikkagi edasi tegutseda.

Üle lennujaama kostab emotsioonitu teadaanne: „Reisija Kaaren Maal, Kaaren Maal, teil palutakse pöörduda informatsioonilauda.“ Kohusetundlikult tõuseb ta kõigepealt püsti, kuid istub siis ruttu uuesti, lootuses, et keegi ei märganud. Tema esimene, liig kiire reaktsioon on siiski tähelepanu tõmmanud. Mees, kes on kas vaene või nii vanamoodne, et loeb paberlehte, vaatab teda põnevil näoga. Naine, kes on näägutanud kõigi oma kolme lapsega, paneb

päikseprillid ette ja jääb läbi nende Kaarenit passima. Ilmselt kehvasti maskeeritud manööver, kuigi akendest sissetungiv varasuvine päike on ere. Kaaren pigistab silmad kinni ja simuleerib magamist, unelauluks aina korduv ja korduv teadaanne tema nimega.

Kaaren annab alla.

Helesiniseks toonitud silmade ja kohatu hobusesabaga pomposne blondiin infolauas teeskleb pabereid kokku tõstes, et palk, mis talle makstakse, kulub asja ette. Kaaren peab mitu korda kõhatama, enne kui jõuline paberite kokkutagumine lõpu saab. „Ma ei tea, mind ... eeee ... paluti? Siia pöörduda. Ma olen Kaaren. Kaaren Maal.“

Blondiini nägu selgineb ja sellele tekib sooja saia sarnane ilme, lõpmatu lamedus ja tülikas headus. Kärmelt sirutab ta käe üle leti ning pigistab Kaareni oma, suure vandeseltslaslikkusega. „Ma tunnen kaasa. Südamest.“

Kaaren vaatab naist siiras arusaamatuses. Ükskõik kelle surm oli / on / on (tulevikus) muidugi üldiselt lahke südamega Kaareni arvates nukker kaotus, aga see tütarlaps peab praegu kindlasti eksima. Blondiin jälgib Kaareni tundetut nägu ja lisab pärmi: „Muidugi. Ma tundsin oma isaga täpselt sama moodi. Lööb täitsa pahviks. Kui ikkagi su ISA on suremas.“ Üks sõna kasvab nii suureks, et täidab terve terminali. Vajutab raskusega, mis tabab inimkonda osoonikihi kaela vajumisel, Kaareni maadligi. Ainult mitte siin. Mitte praegu. Kaaren hingab, ahmib hapnikku, et hädakella peksvat aju rahustada, ning tajub, kuidas salajase jõuluturu ukсед lüüakse lahti, mandlipannidega mehikesed segavad suurte puulusikatega, lõhn – see hirmus lõhn – muudkui tõuseb, saab kokku pilveks ja ründab Kaarenit. Vankudes haarab ta letist. „Mul ei ole isa,“ jõuab ta välja öelda ning

miljon lennukit tõusevad selle lausega kohinal kogu maakera lennujaamades ja Kaareni peas.

Esimest korda 32 aasta jooksul õnnestub tal mõrumandli lõhnaga võidelda. Napi kümne sekundiga, mille jooksul ta peaks maas lamama, tõmbub ainult selg higiseks, käed klammerduvad hoidma ümarast iluliistust koleda infolaua ümber ja ninas pumpavad allveetuukritele hapnikku andvad töötajad tulekahjurežiimis. Kaaren ei taha teadvust kaotada, mitte ammu kadunud sõna „isa“ pärast. Põhjused on pragmaatilised, sest haigushoole järgnev võiks ta viia tagasi sinna, kust ta tuli. Lennuk lendaks ära, tema haiglakaart annaks kontaktiks eksmehe. Viimane tõttaks teda ära tooma, esitades Kaarenile möödunud täpselt sellisena, nagu talle kasulik on. Järgmiseks koliks Hugo sisse, televiisor paigutatakse madalale kapile, Kaaren ootaks teda õhtustelt ja öistelt turundusüritustelt, haistaks võõraste naiste lõhnu ning salgaks neid, alanduks armukadeduses häkkima mehe meile, kaotaks valust teadvuse – ja alustaks kõike uuesti. Aina ja aina. „Ainult mitte siin! Hiljem. Ükskõik kus,“ kiunub Kaaren oma teadvusele, kes võlga sisse nõudva liigkasuvõtjana ootamatult taltub ja suurema noosi ootuses koos mõrumandlilõhnaga minema lendab. Hingamisteede ventiilid keeratakse uuesti lahti ja hapnik paiksub ajju. Kurdistunud kõrvad kuulevad edasi suurest südamlikkusest higiseks tõmbunud blondiini kaastundeavaldusi. Kummalised tunded suurest kaotusest, halli vihma kätte jäämisest, seest tühjaks õonestatud rindkerest valdavad Kaarenit. Üllatunult tutvub ta aistingutega, mis panevad käed värisema. Mandlilõhn on läinud, jättes ninna kassipissi haisu, tavalise tervituse pärast järsult suletud eelmist peatükki. Kuid eilne, üleilne, isegi nädalatagune päev on alles. Turvatöötaja, kelle prügikasti Kaaren oma veepudeli viskas, pole kaotanud nägu. Lahkumispeol kokku löödud plasttopside inetu krägin kumiseb ikka kõrvus. Ainult alatine ükskõikne rõõm on asendunud rõhuva raskusega.

Kaaren on hetkel lennujaama kõige õnnelikum inimene – selline siis ongi

valu.